

ITSENÄISEN SUOMEN RAKENTAMINEN OLI SATAA VUOTTA PIDEMPI PROJEKTI

MARJATTA HIETALA

Sata vuotiasta Suomea on juhlistu monin eri muodoin. Päällimmäisenä on ollut poliittinen kehitys, jopa pitkällä kaarella. Juhlinnan keskellä on unohtunut itsenäistymistä edeltänyt pitkä yhteiskunnallisten uudistusten ja innovaatioiden aika. Se kehitys voimistui 1800-luvun puolivälistä ja jatkui ensimmäiseen maailmansotaan.

1800-luvun lopulta alkanutta ja ensimmäiseen maailmansotaan päättynyttä jaksoa on kutsuttu maailman ensimmäiseksi globaaliksi aikakaudeksi, jolloin suomalaiset päätöksentekijät, luottamushenkilöt ja monen tasoiset asiantuntijat panostivat toimivan yhteiskunnan luomiseen, kunnallistekniikkaan, koulutukseen, terveydenhuoltoon ja hyvään hallintoon. Tiedonkulku oli vapaata ja avointa. Uusimman tiedon soveltamisessa ei jääty jälkeen teollistuvista muista maista. Pyrittiin pitkäkestoisin ratkaisuihin.

Miten suomalaiset onnistuivat rakentamaan yhteiskuntaa sellaiseksi, että tänään voimme olla ylpeitä saavutuksista? Eri alojen ammattilaiset, lääkärit, insinöörit ja opettajat harjoittivat jatko-opintoja eurooppalaisissa yliopistoissa, tutustuivat uusimpaan teknologiaan ja käytäntöihin. Opettajat matkustivat koulukonferensseihin jopa omilla varoillaan, lääkärit berliiniläisille klinikoille. Rahoitus tuli omalta kaupungilta, eri säätiöiltä tai valtiolta. Meille olisi ollut oppimista saksalaisista kaupungeista, joissa jätteen käsittely ja erittely oli käytössä jo 1900-luvun alussa ja lämpöenergiaa saatiin jätekasoista. Suomalaisilla virka- ja luottamusmiehillä oli paine pysyä ”muiden sivistysmai-

den tasolla”. Suomi oli maantieteellisesti Euroopan laidalla mutta ei periferiassa, kun tarkastellaan tietotaidon ja uusimpien uudistusten leviämistä.

Suomalaiset päätöksentekijät ja asiantuntijat loivat järjestelmän, miten edetä ja pysyä sivistysvaltioiden rinnalla. Avainsana oli asiantuntijuuden arvostus. Mallit ja mahdollisuudet löytyivät Suomen ulkopuolelta. Ensin tutustuttiin tilastoihin, asiakirjoihin ja alan uusimpaan tietoon kirjallisten lähteiden kautta. Tilastoja tutkiessa eri maiden ja kaupunkien ratkaisut ja mallit tulivat tutuiksi.

<Kun oltiin selvillä eri maiden ja kaupunkien tilanteesta, olipa kysymys veden suodatusmenetelmistä, kansakoulujen jatkoluokista tai kansanlastentarhoista, oli omakohtaisen havainnoinnin vuoro. Autonomian aikana senaatti tuki opintomatkoja, samoin valtio ja kaupungit panostivat ulkomaisen tiedon hankkimiseen ja seurantaan – olipa matkojen tarkoituksena vieraila kongresseissa, messuilla tai näyttelyissä. Kohteena saattoi olla myös sairaala tai koulu ja sen erikoisluokat.

Kolmannessa vaiheessa kirjallisen aineiston, asiantuntijoiden antamien raporttien ja omakohtaisen havainnoinnin pohjalta päätöksentekijät tekivät vertailuja eri ratkaisujen ja käytäntöjen

välillä. Vertailtiin virkamiesten koulutusta, vedensuodatusmenetelmiä, eri energiamuotoja (sähkö, kaasu) ja erityyppisiä lastentarhoja. Päätöksien valmistelussa ei edetty hätköiden kuten tänään, vaan eri vaihtoehtoja vertailtiin. Pyrittiin pitkäkestoisin ratkaisuihin sillä hukkaainvestointeihin ei suhteellisen köyhässä autonomisessa Suomessa ollut varaa. Tämä menetelmä oli käytössä alalla kuin alalla vuosikymmeniä. Saksalaista mallia seuraten paras kaupunginjohtaja oli se, joka ajatteli enemmän lastenlastensa tulevaisuutta kuin omaansa.

Neljännessä vaiheessa kun oli vertailtu parhaimpia käytäntöjä ja päätös oli tehty, uusin tieto sopeutettiin suomalaisiin oloihin. Matkiminen oli vierasta.

Suomen kansainvälistymistä ja toimivan yhteiskunnan syntymistä auttoi, että lukeneistomme osasi monia kieliä. Insinööriksi opiskeleva osasi kotimaisten kielten lisäksi saksaa, ranskaa, venäjää ja englantia. Kielitaito auttoi työpaikan löytämistä ulkomailta. Insinöörit työskentelivät ulkomaisissa yrityksissä, Brighton Wulkanin telakalta Nobelin tehtaisiin Bakuun, mutta eivät unohtaneet isänmaataan ja lähes poikkeuksetta palasivat Suomeen mukanaan uusin tietotaito, kun esimerkiksi kaupungininsinöörien virkoja alettiin perustaa.

Kansan kouluttaminen ja kansanvalistus ovat olleet koko Suomea koskevia pitkäkestoisia projekteja. Koulutus oli suomalaisille merkittävä sosiaalisen kohoamisen väylä. Suomalaisen tiedonnälkä oli rajaton. Postitilaston mukaan ulkomaisia lehtiä tilattiin Suomen suurimpiin kaupunkeihin. Yksityisten aloitteesta kirjastoja perustettiin ympäri Suomea. Kirjastoja oli 1900-luvun alkuun mennessä jo 2 000. Suomalaiset oppivat yhdistyksissä ja järjestöissä vaikuttamisen väylät, jotka puuttuivat esimerkiksi virolaisilta. Virossa ei ollut kokoontumista ja yhdistymisvapautta, mikä hidasti maan kehitystä.

Yhteiskuntana Suomi oli toimiva yhteiskunta jo ennen itsenäisyyttä. Yleinen ja yhtäläinen äänioikeus toi myös naisille äänioikeuden ja vaalikelpoisuuden, mikä oli ennennäkemätöntä maailmassa. Kun vertaamme nykyisiä päätöksentekotilanteita tilanteisiin reilut sata vuotta sitten, näyttää päätöksenteko nykyään olevan liian lyhytjänteistä. Oman ryhmän etu tuntuu menevän usein kansakunnan edun edelle.

Kirjallisuus

Bell, Marjatta ja Hietala, Marjatta, *Helsinki, Finland's Innovative Capital*, SKS 2017 (uudistettu, laajennettu painos teoksesta *Helsinki, the Innovative City. Historical Perspectives*, SKS 2002).
Hietala, Marjatta, *Finnisch-deutsche Wissenschaftskontakte. Zusammenarbeit in Ausbildung, Forschung und Praxis im 19. und 20. Jahrhundert*, Berliner Wissenschaftsverlag 2017.

Kirjoittaja on Tampereen yliopiston yleisen historian professori (emerita).

DIGITAALINEN TALOUS

Digitaalinen talous on muuttanut yritysten toimintatapaa ja päivittäistä elämääme dramaattisesti. Myös julkisen talouden kustannusrakenne ja tulovirrat muuttuvat. Strategisen tutkimuksen neuvoston rahoittama Platform Value Now -tutkimushanke ennakoii, että vaikutukset tulevat olemaan merkittävät myös verotukseen. Euroopan unioni totesi viime syksynä julkaistussa *A Fair and Efficient Tax System in the EU for the Digital Single Market* -raportissaan, että verotulojen keräämisen periaatteita on uudistettava.

Tutkimusprofessori **Chihiro Watanabe** Jyväskylän yliopistosta jakaa digitaalisen talouden tärkeimmät piirteet neljään ryhmään. Digitaalinen talous on mobiili, aineeton ja monopolirakenteet ovat sille tyypillisiä. Toisaalta tuotannon ja kulutuksen rajat hämärtyvät, kuluttajasta tulee samaan aikaan tuottaja, *prosumer*. Kolmanneksi digitaloudelle on tyypillistä, että arvonluonti ei näy kansantalouden tilinpidossa. Yhä suurempi osa palveluista on ilmaisia ja kaksisuuntaisia. Kuluttaja saa internet-palvelun (esim. hakupalvelu) maksuttomasti, mutta samalla antaa tietonsa palvelun tuottajan käyttöön. Ja neljänneksi digitaalisen talouden todellisen arvon mittaaminen on vaikeaa.

”Yritykset ja niiden tuotanto tai kertyneen arvon muuttaminen rahaksi ei ole paikkaan sidottua ja sitä on vaikea laskea luotettavasti. Kaikki tämä muuttaa verotusta”, toteaa professori Watanabe. Digitaalisen talouden arvonluonnista jää jopa 45 prosenttia kansantalouden tilinpidon loppuolelle.